

Poes of pûs, skoech of skûch. Op Facebook wurdt wakker hottefi-le oer de standertwurldlist dêr't de Fryske Akademy oan wurket. Wat stiet de Fryskskriuwer te wachtsjen?

Polderje mei Fryske stavering

Anne Dykstra: „Eins is it in non-issue.“ FOTO IC/JAN DE VRIES

SIETSE DE VRIES

Op fersyk fan de provinsje wurdt by de Fryske Akademy wurke oan de Standertwurldlist Fryske, de Fryske wjergader fan it Nederlânske Groeneboekje. By it opstellen fan dy Standertwurldlist staten meiwurkers fan de Fryske Akademy it ôfrûne jier op in oantal ynkonskwinssjes yn de stavering fan it Frysk. Elkenien skriuwt tsjintwurdich 'koekeloere', 'koepel', 'poep' en 'oe heden', - en sa stiet it ek yn de wurdboeken - mar neffens de jildende staveringssjes soe dat eins 'kûkeloere', 'kûpel', 'pûp' en 'û heden' wêze moatte. Der binne mear fan sokke ynkonskwinssjes dêr't by it meitsjen fan de Standertwurldlist in oplossing foar fûn wurde moat.

Dy Standertwurldlist is neffens leksikograaf Anne Dykstra in ûnderdiel fan wat folle grutteres dêr't de brûkers fan it Frysk in soad wille fan ha kinne yn 'e takomst. Yn 'e

mande mei syn kollega's Frits van der Kuip, Pieter Duijff en Hindrik Sijens fan de Fryske Akademy wurket er oan in taalweb foar it Frysk, dat yn oktober takom jier online en fergees beskikber komme moat.

De Standertwurldlist mei dan de basis fan dat taalweb foarmje, as it der op oankomt is dy dêr mar in lyts ûnderdiel fan. De oare ynstruminten op dat web binne in staveringshifker, in automatyske oersetter en in wurdboekportaal mei de wurdboeken fan de Fryske Akademy. De staveringshifker komt ek as plugin foar Word foar Windows beskikber. Minsken dy't Word net brûke, of in oar bestjoeringssysteem as Windows brûke, kinne aanst foar it earst har Fryske teksten ek op 'e stavering hifkje litte.

Njonkenfoarm

De nije staveringshifker biedt aanst aardich mear mooglikheden as de âlde. Anne Dykstra pakt thús yn de húskeamer yn Akkrum de

'Elkenien skriuwt tsjintwurdich koekeloere'

laptop derby en tikket it tsintsje „Hy ston sich te skearen“. De staveringshifker jout oan dat der wat mei de wurden 'ston' en 'sich' is. 'Ston', sa jout de hifker oan, falt ûnder de kategory 'njonkenfoarm'. It is mei oare wurden in dialektyse fariant. As mooglike fergangers wurde 'steane', 'stie' en 'stiet' neamd. It is oan it taalkundich ynsjoch fan de brûker om fêst te stellen dat 'stie' yn dit gefal it standert alternatyf is foar 'ston'.

'Sich' falt neffens de staveringshifker ûnder de kategory 'hollanisme'. Yn it plak dêrfan wurdt 'har' 'harren' of 'him' oanrikkemandearre. In Fries mei in trochsneed taalkundich en anatomysk besef sil sûnder al te folle problemen 'him' as de iennichste goede oplossing oanwize.

In oar ûnderdiel fan it taalweb aanst is de automatyske oersetter. Elkenien dy't Google Translate wolris brûkt, wit dat automatysk oersetten syn beheiningen hat, soms ta de meast ferrassende re-

sultaten liedt. Dykstra is him dêr bewust fan. „Sa'n oersetprogramma is basearre op in parallel korpus yn it Frysk en it Nederlânsk. Dêr komt gjin taalkunde oan te pas, de oersettingen binne in kwestje fan statistyk. Wat grutter it korpus, wat heger de kwaliteit fan de oersetting. It probleem mei it Nederlânsk en it Frysk is dat der ferlike mei de grutte talen - net sa folle parallelle teksten binne. Likegoed bin ik no al hiel tefreden mei de oersetresultaten. De kwaliteit fan 'e automatyske oersetter sil allinne noch mar ferbetterje, mei't wy hieltyd wer nije teksten tafoegje.“

It moaie fan it taalweb is neffens Dykstra dat sa'n automatyske oersetting noch wer ris troch de staveringshifker helle wurde kin. En foar wurden dy't net oerset steane om 't se net yn it korpus stanne, kin de brûker terjochte in it wurdboekportaal. Dykstra wilst der fierder noch op dat immen dy't in stik wat riker fan taal meitsje wol, mei

help fan dat wurdboekportaal ek op syk kin nei synonimen. „Wy tinke dat wy de minsken dy't Frysk skriuwe wolle mei it taalweb in moai ein op gleeed helpe kinne.“

Software

De software foar it taalweb is klear, it is no kwestje fan it laden fan alle materiaal. Mar ear 't dat laden ta in goed ein brocht wurde kin, moat der earst in Standertwurldlist wêze. In list dy't fan 'alle' Fryske wurden oanjout hoe 't se stavere wurde moatte. By it gearstallen fan dy list rûnen Dykstra en syn kollega's der - lykas sein - tsjinoan dat de regels dêr 't de stavering op dit stuit op basearre is, wolris ynkonskwint binne.

Hindrik Sijens hat dêr fan 't simmer op it Frysk Filologiekongres fan de Fryske Akademy in ynlieding oer holden. Hy neamde it foarbyld fan de klank 'û' of 'oe'. Neffens de saneamde Selskipsstavering út 1879 waard 'û' stavere op plakken dêr 't it Nederlânsk in 'ui'

en it Stedsfrysk in 'û' hiene (mûs) en 'oe' as dy beide oare talen 'oo' of 'oe' hiene. Sadwaande soe 'kogel' yn it Frysk skreaun wurde moatte as 'koegel'. „In rare regel“, neffens Hindrik Sijens, want lang net elkenien kin Stedsfrysk. „En wat te dwaan mei wurden as 'stuf' en 'lûke' dy't net mear yn it Nederlânsk foarkomme of nea yn dy taal be-tien hawwe?“

By de staveringsswiziging fan 1945 waard besletten om dyselde klank tenei standert as 'û' te staverjen. In útsûndering waard makke foar wurden dy't yn it Aldfrysk mei 'oo' skreaun waarden. Sa koe it dat boek, boef en broek (Aldfrysk book, boof en broek) de 'oe' behâlden. wurden as 'poes' en 'skoeh' skreaun wurde, want dêr binne gjin Aldfryske foarmen fan bekend. Itselde jildt foar kûpel, kûkeloere, smûl en trûf.

Echt in ferbettering wie it neffens Anne Dykstra net. De regels waarden oanpast om 't lang net elkenien it Stedsfrysk koe, mar hoe folle minsken silte witte hoe 't boek en boef yn it Aldfrysk skreaun waarden? Yn 'e praktyk binne net alle wizigingen fan 1945 oernommen troch útjouwers en wurdboekmakers. Echt probleem joech dat net, mar no 't der foar it earst yn 'e skiednis fan it Frysk in Standertwurldlist op basis fan besteande staveringssjes makke wurde moat, silte der knopen trochhakt wurde moatte. De

Fryske Akademy hat in ynventarisasasje fan alle ynkonskwinssjes makke.

Ynkonskwint

Anne Dykstra: „Wy hawwe fêststeld wêr 't it stomprint en dêr oplossingen foar oandroegen. De kar is oan de provinsje.“ Dat lêste jildt nammers allinne foar de algemienne staveringssjes. Dêr giet Provinsjale Steaten oer. Oer de stavering fan frijende wurden yn it Frysk giet Deputearre Steaten. De ferdieling fan it foech oer de stavering is mei oare wurden like ynkonskwint as de stavering sels.

Anne Dykstra tilt sels net sa swier oan 'e stavering, net oan dy fan it Frysk. „Eins is it in non-issue. Der binne minsken foar wa't de stavering fol sit mei emoasje, soms fanwegen de bining mei it Aldfrysk, soms fanwegen it bewende wurdbyl. Mar yn wêzen is stavering neat oars as in oantal regels dy't wy mei elkoar ôfpraat hawwe om elkoars tekst begripe te kinne. Dy stavering moat net te yngewikkeld, dy moat te learen wêze sûnder kennis fan eardere staveringen en ek troch taalleaders dy't noch gjin Frysk wurdbyl ha. Us doel is om de wei nei in sa konsekwint mooglike stavering te wizen en tagelyk om sa min mooglik oeral te helpen. Polderje dus, mar ek yn in poldermodel ferorjje din-gen.“

De software foar it taalweb is klear